

УДК 347.7

В.В. Гой, І.Г. Химич, канд. екон. наук, доц.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ВІНАХОДІВ І КОРИСНИХ МОДЕЛЕЙ

V.V. Hoi, I.G. Khymych, Ph.D., Assoc. Prof.

MAIN ASPECTS OF LEGAL PROTECTION OF INVENTIONS AND USEFUL MODELS

Необхідною передумовою становлення ринкових відносин є розв'язання питання права власності на об'єкти інтелектуальної власності, завершення формування організаційно-правової бази власне ринку об'єктів інноваційної діяльності і відповідної інфраструктури, включаючи вдосконалення системи захисту інтелектуальної власності.

Об'єктом, який підлягає правовій охороні, може бути: продукт (пристрій, речовина та інші), процес, а також нове застосування вже відомого продукту чи процесу.

Набуття права власності на винахід засвідчується патентом. Патент – охоронний документ, що засвідчує пріоритет, авторство і право власності на винахід (корисну модель) [1].

Для того, що винахід міг бути патентоспроможним, він повинен відповідати трьом критеріям, серед них світова новизна, винахідницький рівень і промислова придатність.

За Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», винахід визнається новим, якщо він не є частиною рівня техніки [1]. По-друге, він повинен мати винахідницький рівень, тобто дане технічне рішення повинне бути неочевидне для звичайного фахівця в певній галузі. Що стосується третього критерію – промислової придатності – то вона передбачає, що об'єкт корисної моделі може бути виготовлений або використаний у будь-якій галузі промисловості чи іншій сфері діяльності.

Існує два критерії, дотримання яких є необхідним для отримання правової охорони корисної моделі. По-перше, вона повинна бути новою, по-друге, промислово придатною. Для неї не виділяють критерію, що стосується винахідницького рівня.

Реєстрація прав на корисну модель надає право тільки їх власнику використовувати виріб, що є об'єктом корисної моделі. Будь-якій третій особі забороняється без дозволу власника прав виготовляти, пропонувати до продажу, вводити в комерційний оборот або використовувати чи ввозити та зберігати для зазначених цілей виробу, що є об'єктами корисної моделі [2, с. 210].

Різниця між винаходом і корисною моделлю також є у строках дії патенту. За загальним правилом, патент на винахід діє 20 років (в окремих випадках може визначатися інший строк), на корисну модель – 10 років. Після проходження даних строків винаходи і корисні моделі стають суспільним надбанням, і власник вже не може отримувати з них прибуток.

Дія патенту є територіально обмежена. Він діє на території країни, яка надала патент. Але обов'язково обмежуватися однією державою. Винахідник може вказати у заяві перелік країн, в яких він хотів би отримати патент. Оскільки за кожен патент у кожній державі потрібно сплачувати щороку відповідні збори для підтримання чинності патенту, то варто наперед подумати, де власник хотів би здійснювати свою господарську діяльність і реалізовувати продукцію.

Винахід або корисну модель можна також засекретити як комерційну таємницю, тоді відповідальність за її збереження покладається на власника та уповноважених осіб. В такому випадку власник володіє тільки однією правомочністю – користування даним винаходом. Що стосується патенту, то в власника з'являється три правомочності: користуватися самому, а також право дозволяти або забороняти користування ним іншим особам.

Недоліком патенту є досить значний термін на його отримання. Зазвичай, щоб його отримати потрібно 1,5-2 роки, що є в деяких випадках неприпустимо довгим періодом, особливо, якщо це стосується нових технологій. За такий період часу винахід морально застаріє до отримання патенту.

Зазвичай, власником патенту є особа, яка зробила даний винахід. Якщо власниками патенту є декілька осіб, то правовідносини щодо використання патенту врегульовуються угодою між ними.

Що стосується винаходів «на робочому місці», то українське законодавство містить колізію. В спеціалізованому чинному законі (Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі») вказано, що права на винахід або корисну модель повністю належать роботодавцю. Якщо ж брати до уваги Цивільний кодекс України, а саме ст. 429 част. 2, то майнові права інтелектуальної власності на об'єкт належать працівникові, який його створив, і роботодавцю спільно [3]. Оскільки спеціалізований закон набув чинності 15 грудня 1993 року, а ЦК України – 1 січня 2004 року, то до уваги будемо брати положення Цивільного кодексу, тому що даний нормативно-правовий акт набув чинності пізніше.

Патент надає його власнику виключне право надавати іншим особам дозвіл на використання його винаходу. Основними шляхами надання такого дозволу є ліцензія або ліцензійний договір.

Ліцензія – це письмовий документ, який видається власником винаходу чи корисної моделі іншій особі або особам право на їх використання. Їх є декілька видів, кожна з яких має свої особливості. Наприклад, невиключна ліцензія може надаватися декільком особам, при цьому не обмежуючи власника патенту у його використанні; одинична – надається тільки одному ліцензіату, але не обмежує власника у використанні об'єкта; виключна – надається одній особі і виключає право ліцензіара на використання винаходу чи корисної моделі. Як правило, ліцензіар, тобто власник винаходу, одержує від ліцензіата грошову винагороду за право використання об'єкта інтелектуальної власності.

Отже, інновації, такі як винаходи і корисні моделі, є важливим елементом розвитку економіки держави та її технічного прогресу. Належна правова охорона об'єктів інтелектуальної власності дає стимул для інноваційного розвитку й національної економіки загалом.

Література

1. Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15.12.1993 року
2. Романюк Т. В. Правова охорона корисних моделей у деяких країнах світу: досвід для України // Часопис Київського університету права - 2014/4
3. Цивільний кодекс України від 01.01.2004 року.